

PRIKUPLJANJE ADMINISTRATIVNIH PODATAKA O NASILJU NAD ŽENAMA I NASILJU U PORODICI U BOSNI I HERCEGOVINI, PREMA STANDARDIMA ISTANBULSKE KONVENCIJE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

PRIKUPLJANJE ADMINISTRATIVNIH PODATAKA O NASILJU NAD ŽENAMA I NASILJU U PORODICI U BOSNI I HERCEGOVINI, PREMA STANDARDIMA ISTANBULSKE KONVENCIJE

Prof. Dr. Carol Hagemann-White,
University of Osnabrück, Germany

Gorana Mlinarević

Sve zahtjeve vezane za reprodukovanje ili prevođenje ovog dokumenta treba uputiti Generalnoj direkciji za komunikaciju (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int). Za ostalu korespondenciju vezanu za ovaj dokument treba uputiti Diviziju za rodnu ravnopravnost Generalnog direktorata za demokratiju.

Photo: Shutterstock

Sadržaj

Izvršni sažetak	4
1. Uvod.....	7
1.1. Administrativni podaci.....	9
2. Pravne definicije	11
2.1 Definicije u Istanbulskoj konvenciji.....	11
2.2 Pravne definicije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini....	12
2.3 Definicije krivičnog djela nasilja u porodici u Federaciji BiH i Republici Srpskoj.....	15
2.4 Definicije u zakonima o zaštiti od nasilja u porodici.....	16
2.5. Nadležnosti u RS i FBiH u pogledu nasilja nad ženama i nasilja u porodici sa fokusom na prikupljanje podataka	17
3. Obaveza prikupljanja podataka propisana domaćim zakonodavnim okvirom koji proizilazi iz Istanbulske konvencije.....	19
4. Trenutna situacija u pogledu prikupljanja podataka u BiH.....	22
4.1. Analiza trenutne situacije u pogledu prikupljanja podataka	23
5. Perspektivne prakse i njihova potencijalna relevantnost za BiH	30
6. Zaključak / Preporuke	32

Izvršni sažetak

U sklopu projekta Vijeća Evrope pod nazivom „*Jačanje institucionalnih kapaciteta za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH*“ provedeno je istraživanje o postojećim praksama prikupljanja podataka u Bosni i Hercegovini, s ciljem podrške zemlji u unapređenju sistema prikupljanja administrativnih podataka o nasilju nad ženama i nasilju u porodici kako bi se ispunili standardi postavljeni u članu 11. Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Istraživanje je obuhvatilo analizu dokumentacije i misiju za utvrđivanje činjenica provedenu u aprilu 2019. godine u oba bosanskohercegovačka entiteta. Primarni fokus istraživanja je na pravnim okvirima i praksama prikupljanja administrativnih podataka o nasilju u porodici i nasilju nad ženama.

Trenutni projekt doprinosi ciljevima Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2018-2021.¹ kao i opšte Strategije Vijeća Evrope za ravnopravnost spolova za period 2018-2023.²

Analiza trenutnog stanja u pogledu prikupljanja podataka

Član 11. propisuje obavezu stranaka da u pravilnim vremenskim intervalima prikupljaju razvrstane statističke podatke o svim oblicima nasilja obuhvaćenim Istanbulskom konvencijom. Svršishodno, redovno i sistematsko prikupljanje podataka je važno za izradu strategija za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Za to su potrebni čvrsti podaci i o žrtvama i počiniocima, koji se mogu upoređivati između različitih zemalja. Stoga administrativni podaci mogu obuhvatiti statističke podatke službi za zdravstvenu i socijalnu zaštitu, policijskih agencija i nevladinih organizacija kao i podatke iz sistema pravosuđa. Postoji mogućnost da će ova tijela trebati uspostaviti podatkovne sisteme koji obuhvataju šire područje od njihovih internih potreba.

Premda službeni organi prikupljaju podatke i na entitetskom i na nivou države, postoje određene teškoće sa koordinacijom i neobuhvaćenim oblastima, kao i sa analizom podataka.

Koordinacija

Bosna i Hercegovina trenutno nema sveobuhvatan i koordiniran sistem prikupljanja podataka, već više službenih tijela sa različitim zadacima i metodama koja prikupljaju veliki broj podataka, pri čemu se većina njih odnosi samo na nasilje u porodici. Prikupljaju se samo

¹ <https://rm.coe.int/bih-action-plan-2018-2021-en/16808b7563>

² <https://rm.coe.int/prems-093618-gbr-gender-equality-strategy-2023-web-a5/16808b47e1>

ograničeni podaci o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja nad ženama koji su navedeni u Istanbulskoj konvenciji uz nedostatak koordinacije.

U Republici Srpskoj sva prijavljena krivična djela propisana Krivičnim zakonikom se elektronski evidentiraju u bazi podataka Ministarstva unutrašnjih poslova. U Federaciji Bosne i Hercegovine policijski organi evidentiraju izvještaje o počinjenju krivičnih djela kod nadležnih kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Federalna uprava policije objedinjuje podatke o krivičnim djelima i objavljuje ih jednom mjesečno.

Sudovi i tužilaštva iz svih dijelova zemlje su uvezani u CMS sistem kojim upravlja Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV). Evidentiraju se podaci o sudskim i tužilačkim predmetima. Baze podataka za policijske izvještaje, tužilaštva i sudove su odvojene i nisu međusobno uvezane. Također, ne prikupljaju se podaci o odnosu između žrtve i počinioca.

Agencija za statistiku BiH je nadležna za prikupljanje statističkih podataka o krivičnim djelima prijavljenim tužilaštvu, kao i onima u kojima postupaju sudovi. Entitetski zavodi za statistiku prikupljaju podatke iz sudskih baza podataka na osnovu SK obrazaca u koje se unosi spol žrtve i počinioca i podaci o oštećenoj osobi/žrtvi krivičnog djela i „srodstvu između počinioca i žrtve“. Prema navodima stručnjaka za statističke podatke o kriminalitetu u Agenciji BiH, moguće je detaljnije raščlanjivanje statistike o kriminalitetu.

Ni jedan od ovih podataka se ne objavljuje u razvrstanom obliku kako to propisuje Istanbulska konvencija.

Obuhvat

Prikupljanje podataka kao strateški cilj za implementaciju Istanbulske konvencije primarno je usmjereno samo na nasilje u porodici. Za sada ne postoji koordinirani sistem prikupljanja i izvještavanja podataka o nasilju nad ženama osim u slučajevima intimnih partnerskih veza, a baze podataka o slučajevima nasilja u porodici koje evidentira policija nisu usklađene između entiteta.

U Federaciji Bosne i Hercegovine Gender centar u sklopu svojih obaveza koordinatora za izradu i praćenje provedbe Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013 – 2017.)³ održava bazu podataka specifično za slučajeve nasilja u porodici koju direktno koriste policijski organi i centri za socijalni rad, a dostupna je i skloništima koje vode nevladine organizacije. Svaka organizacija može unijeti podatke i vidi samo podatke vezane za vlastiti sektor. Gender centar podnosi godišnji izvještaj Vladi Federacije BiH o implementaciji Strategije.

U Republici Srpskoj je za prikupljanje podataka o nasilju u porodici nadležno Ministarstvo porodice, omladine i sporta. Od 2013/2014. godine svi nadležni organi (policija, centri za

³ Službene novine FBiH, br. 22/03, Implementacija Strategije je produžena do kraja 2020. godine Akcionim planom za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2018-2020., Službene novine FBiH br. 201/18.

socijalni rad, domovi zdravlja i škole) i institucije su dužni da dostavljaju podatke o slučajevima nasilja u porodici dva puta godišnje. Ministarstvo porodice zatim izrađuje polugodišnji izvještaj „Podaci po subjektima zaštite prema Pravilniku o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici“.⁴ U ovom izvještaju su oblici nasilja u predmetima nasilja u porodici definirani kako slijedi: ugrožavanje spokojstva, psihičko nasilje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, ekonomsko nasilje ili kombinacija naprijed navedenih.

Analiza podataka

Kako je vidljivo iz izvještaja i pravilnika obrasci za izvještavanje pored minimalnih pet kategorija informacija traže još mnoge dodatne podatke. Međutim, izvještaji se većim dijelom sastoje od deskriptivnih tabela za svaku varijablu, a mnoge informacije koje se traže u obrascu se ne koriste za izradu izvještaja. Bolja koordinacija između organa uključenih u izvještavanje i prikupljanje podataka bi dala osnovu za usaglašavanje osnovnog seta podataka koji prikupljaju sve institucije i omogućila analize koje bi opisale povezanosti koje su relevantne za kreiranje politika i za praksu. Prikupljeni podaci bi kroz analizu i sistematsko povezivanje varijabli mogli biti mnogo korisniji za politike i prakse, nego što je to trenutno slučaj. U oba entiteta već postoji centralna baza podataka za događaje nasilja u porodici. Vrijedilo bi razmotriti proširenje ove baze kako bi se obuhvatila djela interpersonalnog nasilja, čime bi se omogućilo razvrstavanje podataka u skladu sa članom 11. Konvencije. Baza podataka bi bila značajno korisnija kada bi se predmeti ažurirali prema promjenama navoda u toku istrage i sudskog postupka (kako se radi u Danskoj na primjer) uz evidentiranje zaštitnih mjera i ishoda sudskog postupka.

Preporuke

Preporuke date na kraju ovog izvještaja fokusiraju se na sveobuhvatne i razvrstane statističke podatke o svim oblicima nasilja nad ženama, kako je predviđeno Istanbulskom konvencijom, praćenje kretanja prijavljenih događaja nasilja u porodici do i kroz pravosuđe, praznine u obuhvatu, zajedničke kategorije za oblike nasilja, sankcije za sve seksualne činode za koje nije dat pristanak i femicid.

⁴ Dostupno na: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpos/oPorodica/Pages/Splash.aspx#collapsible0>

1. Uvod

Nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja teško kršenje osnovnih ljudskih prava i rasprostranjen je društveni problem širom svijeta. Bosna i Hercegovina nije izuzetak. Nastojeći da se bori protiv rodno zasnovanog i nasilja u porodici Bosna i Hercegovina je bila šesta država koja je ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) u novembru 2013. godine. Neki očigledni vidovi nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito u pogledu seksualne autonomije izvan privatne sfere (braka) su već bili propisani kao krivična djela u zakonima iz vremena bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije⁵ i kao takva su obuhvaćena krivičnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine, premda su bila nedovoljno i neprecizno definirana. Institucionalno je problem nasilja u porodici rješavan od 2003. godine donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i kroz entitetske krivične zakone, te 2005. godine kroz posebne zakone kojima se propisuje zaštita žrtava nasilja u porodici. U kontekstu BiH Istanbulska konvencija je pružila pravodoban mehanizam za usmjeravanje napora u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama, ne samo kroz precizne i dostatne definicije oblika nasilja i poziv na njihovu kvalifikaciju kroz krivične zakone, već i kroz poticaj na uspostavljanje „sveobuhvatnog okvira, politika i mjera za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici“, čime se doprinosi „suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promovira puna ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena“.⁶

Trenutni bosanskohercegovački zakonodavni okvir uređuje uspostavljanje odgovarajućih mehanizama za rodnu ravnopravnost i ženska prava, propisujući između ostalog nadležnosti relevantnih institucija, tj. Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine i Gender centra Republike Srpske, u procesu sprečavanja i borbe protiv rodno zasnovanog i nasilja u porodici. Međutim, pred BiH stoje mnogi zadaci da bi se osigurala puna implementacija Istanbulske konvencije. Neki od njih se odnose na prilagođavanja pravnih okvira, stvaranje uslova za *de facto* implementaciju Konvencije i unapređenje sistema podrške u cijeloj zemlji.

U konsultacijama sa zainteresiranim stranama u zemlji, prvenstveno sa Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, kao jedan od prioriteta utvrđena je potreba jačanja kapaciteta Agencije i drugih nadležnih institucija u BiH s ciljem podrške uspostavljanju funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju i slučajevima femicida, u skladu sa standardima Istanbulske konvencije. U tom smislu, u sklopu projekta „Jačanje institucionalnih kapaciteta za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

⁵ Vidi npr. Grubić-Radaković, Lidija *Seksualna delikvencija u suvremenom krivičnom pravu*, dostupno na http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/GrubicRL_SeksualnaDelinkvencija.pdf

⁶ Poglavlje 1, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

u BiH", u aprilu 2019. godine je provedena procjena kapaciteta relevantnih domaćih aktera za prikupljanje podataka u skladu sa odredbama člana 11. Istanbulske konvencije. Članom 11. propisana je obaveza država članica da prikupljaju razvrstane statističke podatke o svim oblicima nasilja definiranih Istanbulskom konvencijom.⁷ Podaci se moraju prikupljati u redovnim intervalima, uz istraživanje o svim oblicima nasilja.⁸ Prikupljanje administrativnih podataka i podataka iz anketa treba koordinirati službeno tijelo države članice.⁹

Svrishodno, redovno i sistematično prikupljanje podataka je važno za razvoj efektivnih politika za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Okvir za mjerenje i alati za prikupljanje podataka koji su ključni za razvoj efikasnih domaćih mehanizama za prikupljanje administrativnih i anketnih podataka detaljno su analizirani u publikaciji „Osiguravanje prikupljanja podataka i istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici: član 11. Istanbulske konvencije”¹⁰, koja je u sklopu Projekta prevedena na domaći jezik. Istanbulska konvencija propisuje oblike nasilja¹¹ o kojima treba prikupljati posebne podatke, dok se vrste potrebnih podataka navode u Eksplanatornom izvještaju uz Istanbulsku konvenciju.¹² Stoga je prikupljanje podataka propisano članom 11. Istanbulske konvencije ne samo važno za izradu politika zasnovanih na dokazima i unapređenje mjera za pomoć koje stoje na raspolaganju žrtvama, već i za ispunjavanje obaveze izvještavanja stranaka prema¹³ Ekspertnoj grupi za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) osnovanoj Istanbulskom konvencijom.¹⁴

Glavni cilj projekta VE u BiH i provedene procjene je da se pomogne institucijama BiH i drugim relevantnim akterima¹⁵ u uspostavljanju funkcionalnog sistema za prikupljanje i analizu podataka o rodno zasnovanom nasilju, nasilju u porodici i slučajevima femicida. Ovaj izvještaj o procjeni treba dati preporuke za unapređenje postojećeg sistema za prikupljanje administrativnih podataka u BiH kako bi se ispoštovali svi standardi iz člana 11. Konvencije.

⁷ Definicije u Istanbulskoj konvenciji i domaćem zakonodavstvu su detaljnije analizirane u narednim poglavljima.

⁸ Član 11. (a) i (b) Istanbulske konvencije.

⁹ Član 10. Istanbulske konvencije.

¹⁰ WALBY, Sylvia. *Osiguravanje prikupljanja podataka i istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici: član 11. Istanbulske konvencije*. Strasbourg, Vijeće Evrope: 2016, dostupno na <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/7138-ensuring-data-collection-and-research-on-violence-against-women-and-domestic-violence-article-11-of-the-istanbul-convention.html>

¹¹ Član 3. i članovi 33. do 40. Istanbulske konvencije.

¹² Kako je dalje analizirano u ovom izvještaju o procjeni, kategorije informacija koje treba prikupljati obuhvataju vrstu nasilja prema definiciji iz Konvencije, spol žrtve, odnos žrtve i počinioca, dob žrtve, geografsku lokaciju. Za više informacija vidi pasus 76. Eksplanatornog izvještaja uz Istanbulsku konvenciju, dostupnog na adresi <https://rm.coe.int/16800d383a>

¹³ BiH će u septembru 2019. godine primiti pitanja GREVIO-a na koje mora odgovoriti do februara 2020. godine. Posjeta GREVIO-a Bosni i Hercegovini najavljena je za oktobar 2020. godine, što je dodatni razlog zbog kojeg je ova procjena važna za sve zainteresirane strane koje rade na sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Provizorni raspored za prvu (polaznu) evaluaciju GREVIO-a: 2016-2030. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/timetable>. Zadnji put posjećeno: 20.06.19.

¹⁴ Za više informacija vidi član 66. Istanbulske konvencije.

¹⁵ Više međunarodnih organizacija kao što su OSCE i UN Women, te domaćih organizacija civilnog društva također rade na pitanjima vezanim za punu implementaciju Istanbulske konvencije u BiH.

Perspektivne prakse prepoznate u drugim zemljama članicama mogu dati neke sugestije, o čemu će biti više riječi u nastavku.

U sklopu projekta Vijeća Evrope „Jačanje institucionalnih kapaciteta za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH” konsultanti su imali zadatak da izrade izvještaj o postojećim praksama prikupljanja podataka u Bosni i Hercegovini u odnosu na sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Posebna pažnja je posvećena administrativnim podacima kao osnovi za podršku u uspostavljanju funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju i slučajevima femicida. Ovo istraživanje sastoji se od analize dokumentacije i misije za utvrđivanje činjenica provedene u oba entiteta Bosne i Hercegovine, a primarno se fokusira na pravne okvire i prakse prikupljanja administrativnih podataka o nasilju u porodici i nasilju nad ženama.

1.1 Administrativni podaci

Administrativni podaci se prikupljaju tokom redovnih aktivnosti nekog organa, u ovom slučaju, tokom odgovora na rodno zasnovano nasilje. U zbirci radova o implementaciji člana 11. Sylvia Walby piše: „Administrativne podatke rutinski prikupljaju agencije sa kojima žrtve dolaze u kontakt kada traže pravnu zaštitu, zdravstvenu njegu, savjetovanje, smještaj ili drugu vrstu podrške”¹⁶ i predlaže da se u evidencijama svih ovih organizacija koristi minimalni set jedinstvenih kategorija. Efektivan i učinkovit sistem prikupljanja administrativnih podataka je ključan za sve dalje aktivnosti u smislu procjene potreba za uslugama, evaluacije rada agencija ili izrade politika. Stoga je poželjno da postoji saglasnost između agencija koje bi mogle odgovarati na isti problem o pojmovima, definicijama i jedinicama mjere. Studija Vijeća Evrope iz 2008. godine o prikupljanju administrativnih podataka tako predlaže da agencije izrade osnovnu listu podataka koja obuhvata pitanja o spolu i dobi žrtve i počinioca, vrsti nasilja i odnosu između počinioca i žrtve, te ishodu aktivnosti zavisno od vrste date agencije.¹⁷

Walby također predlaže da se uključi geografska lokacija i pojašnjava da bi prikupljanje podataka trebalo omogućiti svakoj agenciji da redovno izvještava o broju žrtava, broju događaja i broju počinitelja. Ona smatra da: „Podaci koji se prikupljaju moraju biti relevantni i koordinirani. To je najlakše postići tako da se podaci prikupljaju za iste kategorije koje koriste agencije koje rade na zaštiti žrtava u sprečavanju nasilja. Kategorije koje se koriste u okviru

¹⁶ WALBY, Sylvia. *Osiguravanje prikupljanja podataka i istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici: član 11. Istanbulske konvencije*. Strasbourg, Vijeće Evrope: 2016, str. 12.

¹⁷ RUUSKANEN, Elina; AROMAA, Kauko (2008) *Administrative data collection on domestic violence in Council of Europe member states /Prikupljanje administrativnih podataka o nasilju u porodici u državama članicama Vijeća Evrope/*. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, str. 23-24. Dostupno na: [https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-DC\(2008\)Study_en.pdf](https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-DC(2008)Study_en.pdf)

mjerena u sklopu kojeg se podaci prikupljaju bi trebale odgovarati kategorijama iz konceptualnog okvira koji agencije koriste za definiranje intervencija.”¹⁸ Da bi se ovaj pristup primijenio, pravni okviri za izvještavanje o kriminalitetu i za zaštitu žrtava mogu da se uporede sa kategorijama koje su se pokazale produktivnim u periodičnim istraživanjima rasprostranjenosti nasilja nad ženama koja su sistematično provođena svakih pet godina u BiH od ratifikacije Istanbulske konvencije, premda su ih provodila različita tijela i to Agencija za ravnopravnost spolova BiH 2013. godine, OSCE sa Analizom rasprostranjenosti 2018. godine, a u 2021. će to biti istraživanje Agencije za statistiku u sklopu Ankete o rodno zasnovanom nasilju EUROSTAT-a za period 2020-2022. za što su odobrena sredstva iz IPA2017.¹⁹

Administrativne podatke treba jasno razlikovati od anketnih podataka koji se prikupljaju putem upitnika koji se mogu uputiti agencijama, stručnom osoblju ili pojedincima, radi prikupljanja dubinskih informacija za potrebe istraživanja ili politika, na primjer. Ova analiza se ne bavi potencijalnim pristupima terenskom istraživanju i evaluaciji, jer je prvi korak ka bilo kojem sistematičnijem pristupu izradi politika da se osigura osnova u vidu administrativnih podataka. Upitnici moraju biti formulisani i korišteni u skladu sa najvišim standardima zaštite podataka i poštovanja prava na privatnost osoba. Stoga upitnici ne sadrže lične podatke i obično se distribuiraju u zbirnom obliku.

Eksplanatorni izvještaj uz Istanbulsku konvenciju tumači obavezu prikupljanja razvrstanih statističkih podataka iz člana 11. kao čvrste podatke i o žrtvama i o počiniocima koji se mogu upoređivati između država i pojašnjava da administrativni podaci mogu obuhvatati statistike koje proizvode službe zdravstvene zaštite i službe socijalne zaštite, agencije za provođenje zakona i NVO, kao i podatke iz pravosudnog sistema. Pasus 76. Eksplanatornog izvještaja implicitno prepoznaje da ove institucije prikupljaju različite vrste podataka i zaključuje da „javne vlasti kao što su sudstvo, policija i službe socijalne zaštite će trebati da uspostave sisteme podataka koji nadilaze unutrašnje vođenje evidencije za potrebe organa”.²⁰

¹⁸ Walby, str.9

¹⁹ Agencija Evropske unije za osnovna prava, Prema evropskoj anketi o rodno zasnovanom nasilju. 2019. <https://fra.europa.eu/en/news/2019/towards-european-survey-gender-based-violence>

²⁰ Eksplanatorni izvještaj uz Istanbulsku konvenciju, komentari na član 11., pasus 76.

2. Pravne definicije

2.1 Definicije u Istanbulskoj konvenciji

Konvencija definira „nasilje nad ženama“, „rodno zasnovano nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“. Prema Konvenciji „nasilje nad ženama“ označava sva djela rodno zasnovanog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerovatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu.²¹ „Rodno zasnovano nasilje nad ženama“ označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nesrazmjerno pogađa žene.²²

Istanbulska konvencija definira nasilje u porodici kao sva djela fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u porodici ili domaćinstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, bez obzira na to da li počinitelj dijeli ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom.²³

Konkretno je pobrojano osam oblika nasilja od kojih sedam treba biti propisano kao krivična djela, ako se radi o postupanju sa umišljajem²⁴:

1. psihičko nasilje;
2. uhođenje;
3. fizičko nasilje, uključujući sa smrtnim ishodom;
4. seksualno nasilje, uključujući silovanje;
5. prisilni brak;
6. žensko genitalno sakaćenje;
7. prisilni abortus i prisilna sterilizacija;

Još jedan oblik, seksualno uznemiravanje, bi trebao podlijegati krivičnim ili drugim zakonskim sankcijama, jer je u više zemalja takvo ponašanje u kontekstu radnog okruženja zabranjeno zakonom o radu, što čini poslodavce odgovornima za zaštitu i sankcionisanje.²⁵

Da bi se izradile, implementirale i pratile politike i praktične strategije za borbu protiv ovih osam oblika nasilja, bilo kada su žene nesrazmjerno pogođene ili zbog toga što su žene, te kada se nasilje događa u kontekstu odnosa u porodici ili domaćinstvu, države imaju obavezu redovnog prikupljanja administrativnih podataka. Statistički podaci bi se trebali prikupljati od svih agencija koje kroz svoje redovne aktivnosti dođu do saznanja o rodno zasnovanom nasilju ili nasilju u porodici.

²¹ Član 3. tačka (a) Istanbulske konvencije.

²² Član 3. tačka (d) Istanbulske konvencije.

²³ Član 3. tačka (b) Istanbulske konvencije.

²⁴ Za više detalja vidi članove 33. do 39. Istanbulske konvencije.

²⁵ Član 40. Istanbulske konvencije.

2.2 Pravne definicije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici su uglavnom regulisani na nivou entiteta.

Nasilje nad ženama u Zakonu o ravnopravnosti spolova

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH iz 2010. godine koji se primjenjuje na cijelu državu (2010.)²⁶ definira i zabranjuje rodno zasnovano uznemiravanje kao oblik diskriminacije:

Član 5.

(1) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje ili kojim se postiže takav učinak.

(2) Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.²⁷

Uopštenija definicija rodno zasnovanog nasilja u skladu sa Istanbulskom konvencijom nalazi se u **članu 6.:**

(1) Nasilje po osnovu spola je zabranjeno.

(2) Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života..

Član 29. propisuje kako slijedi: „Ko na osnovu spola vrši nasilje, uznemiravanje ili seksualno uznemiravanje kojim se ugrozi mir, duševno zdravlje i tjelesni integritet kaznit će se kaznom zatvora od 6 mjeseci do 5 godina.“

Pošto policija evidentira krivična djela, interveniše i pruža zaštitu te podnosi izvještaje o krivičnim djelima tužiocu u skladu sa važećim Krivičnim zakonom u datom entitetu, radnje koje predstavljaju kršenje odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova se ne evidentiraju u bazi podataka policije. U nekim slučajevima tužilac može uzeti u obzir kršenja Zakona o

²⁶ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH – prečišćeni tekst, Službeni glasnik BiH br. 32/10

²⁷ Treba spomenuti da zakoni o radu u oba entiteta zabranjuju direktnu i indirektnu diskriminaciju, između ostalog i na osnovu spola (član 8. Zakona o radu Federacije BiH²⁷ i član 19. Zakona o radu Republike Srpske²⁷). Oba zakona izričito zabranjuju seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje, koristeći definicije iz Istanbulske konvencije. Za sankcionisanje je odgovoran poslodavac, a do sada nije izrađena metodologija za prikupljanje podataka o slučajevima seksualnog uznemiravanja i obeštećenja od strane poslodavaca.

ravnopravnosti spolova kao dodatnu otežavajuću okolnost u kontekstu krivičnog djela iz krivičnog zakona jednog od entiteta. Takvi predmeti mogu biti evidentirani u baze podataka tužilaštva i suda. Također, ukoliko se kršenje Zakona o ravnopravnosti spolova rješava kroz parnični postupak taj podatak se evidentira kroz CMS i na taj način može biti obuhvaćen prikupljanjem podataka.

Nasilje nad ženama u Krivičnom zakonu

Kako je već spomenuto Istanbulska konvencija poziva na kriminalizaciju utvrđenih oblika nasilja i na prikupljanje podataka radi izvještavanja o ovim vidovima nasilja. To je u izvjesnoj mjeri urađeno kroz Krivični zakon Federacije BiH²⁸ i Krivični zakonik Republike Srpske.²⁹ Oba krivična zakona propisuju ubistvo i fizičko nasilje (stepen lakših i težih tjelesnih ozljeda), uz odredbe koje predviđaju višu kaznu ako je fizičko nasilje učinjeno nad članom porodice (RS) ili intimnim partnerom (FBiH).³⁰ Nema krivične sankcije za psihičko nasilje, osim kao oblik nasilja u porodici. Također nema sankcije za sve seksualne činove za koje nije dat pristanak, kako to propisuje Konvencija. To ukazuje na značajnu prazninu u definicijama i kategorijama za prikupljanje administrativnih podataka, jer rašireni i opasni vidovi nasilja nad ženama nisu prepoznati u pravnom sistemu i stoga će vjerovatno izostati iz skupova podataka. Prema Istraživanju OSCE-a psihičko nasilje je bilo najrašireniji oblik nasilja od strane intimnog partnera, koje je pretrpjelo 60% žena koje su bile u vezi.³¹ Uz to, prema istom istraživanju, 45% žena je bilo izloženo činovima seksualne prirode na koje nisu dale pristanak, koje su doživjele kao uvredljivo ili zastrašujuće, a počinioci su im najčešće bili ili potpuno nepoznati ili prijatelji odnosno poznanici.³²

Oba krivična zakona propisuju zabranu protivpravnog prekida trudnoće, koji je kažnjiv i za slučaj da je žena dala svoj pristanak, jednako kao i za slučaj da nije (član 171. Krivičnog zakona FBiH i član 130. Krivičnog zakonika RS). Donedavno drugi oblici nasilja obuhvaćeni Istanbulskom konvencijom nisu bili izričito propisani ni u jednom od krivičnih zakona pa statistički izvještaji koji su bili na raspolaganju konsultantima nisu sadržavali nikakve podatke o njima. Potrebno je obratiti pažnju na prikupljanje takvih podataka u budućnosti.

²⁸ Krivični zakon Federacije BiH, Službene novine FBiH br. 36/03, 21/04 - isp., 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17

²⁹ Krivični zakonik Republike Srpske, Službeni glasnik RS br. 64/17

³⁰ KZ FBiH definiše člana porodice prema (trenutnoj ili bivšoj) bračnoj ili izvanbračnoj zajednici (član 2. stav 23. KZ FBiH), dok KZ RS propisuje vrlo široku definiciju u članu 190. (Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici) uključujući nevjenčane partnere i bivše partnere te njihove srodnike.

³¹ OSCE-ovo Istraživanje o nasilju nad ženama: međuregionalno istraživanje o dobrobiti i sigurnosti žena, Glavni izvještaj, objavljen 7. maja 2019. godine. <http://www.osce.org/projects/survey-on-the-well-being-and-safety-of-women>

³² OSCE-ovo Istraživanje o dobrobiti i sigurnosti žena, maj 2019.

Značajna promjena je nastupila sa izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS 2017. godine. Taj zakon sada obuhvata posebna krivična djela prinudne sterilizacije (član 134.), genitalnog sakaćenja žena (član 133.), prinude (član 141.), proganjanja (član 144.), polnog uznemiravanja (član 170.) i prinudnog zaključenja braka (član 183.) koja su sva definisana usko prateći definicije iz Konvencije (vidi prilog). Premda su obrasci za izvještavanje koje policija dostavlja Ministarstvu unutrašnjih poslova RS ažurirani da bi se obuhvatila i ova krivična djela, u vrijeme provođenja ove procjene adekvatni statistički podaci još uvijek nisu bili dostupni.

Odredbe vezane za seksualne delikte su od naročitog interesa za ovu analizu, jer analize rasprostranjenosti redovno pokazuju da veliki broj žena iskusi neželjene, uvredljive ili prijeteće činove seksualne prirode koji se ne mogu okarakterisati kao nasilje u porodici.³³

Krivični zakoni u oba entiteta propisuju krivično djelo silovanja (u oba entiteta silovanje je definisano kao „Ko drugog prinudi na obljubu upotrebom sile ili prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica“) i obljube zloupotrebom položaja (u RS: „Ko zloupotrebom svog položaja navede na obljubu ili sa njom izjednačenu polnu radnju lice koje se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili zavisnosti“, dok se u FBiH zloupotreba položaja definiše kao „osoba koja se zbog imovinskog, obiteljskog, društvenog, zdravstvenog ili drugog stanja ili teških prilika nalazi prema njemu u odnosu zavisnosti“). Krivični zakon FBiH dodatno propisuje krivično djelo prinude na spolni odnošaj, a KZ Republike Srpske djelo polne ucjene. Obje odredbe definišu prijetnje kao „sredstvo prinude na obljubu/spolni odnošaj“.

Sva ova djela opisuju različite načine prinuđivanja osobe na spolni odnos ili s njim izjednačenu polnu radnju, a različiti stavovi opisuju različita sredstva prinude. To znači da, premda korištena sredstva prinude više nisu ograničena samo na fizičku silu, seksualni činovi učinjeni protiv ženine volje se i dalje kvalifikuju kao krivično djelo samo ako je došlo do obljube/spolnog odnošaja ili s njim izjednačene polne radnje.

Bez obzira na izmjene i dopune iz 2017. godine Krivični zakonik Republike Srpske i dalje usko definiše silovanje. Premda je sada polno uznemiravanje (član 170.) definisano kao u Konvenciji („svako verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje polne prirode koje ima za cilj povredu dostojanstva lica u sferi polnog života, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje“), ovo djelo je kažnjivo samo u kontekstu odnosa moći (“Ko polno uznemirava drugo lice koje se prema njemu nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti ili koje je posebno ranjivo zbog uzrasta, bolesti, invaliditeta, zavisnosti, trudnoće, teške tjelesne ili duševne smetnje, kazniće se kaznom zatvora do dvije godine“).

³³ Vidi na primjer *Nasilje nad ženama: istraživanje u EU. Glavni rezultati* (Beč: Agencija EU za osnovna prava, 2015.), <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

Ni jedan krivični zakon ne definiše seksualni napad ili seksualno nasilje šire od stvarne obljube/spolnog odnošaja ili s njim izjednačene radnje. Oba krivična zakona definišu krivično djelo prema primjeni sile, prijetnji ili zloupotrebe položaja zavisnosti. Uvredljivi i zastrašujući činovi seksualne prirode koje počine nepoznate osobe, poznanici, srodnici, kolege ili klijenti na radnom mjestu i slično, što su raširene pojave koje često ostavljaju teške posljedice na dobrobit viktimizirane žene kako je više puta dokumentovano u studijama o rasprostranjenosti, ne smatraju se radnjama rodno zasnovanog nasilja koje se mogu okvalifikovati kao krivično djelo pa je nasilje nad ženama samo djelimično obuhvaćeno prikupljenim podacima. Postoji mogućnost da bi se odredbe o „bludnim radnjama“ (pri čemu definicija u KZ FBiH obuhvata neuspjeli pokušaj silovanja, a KZ RS ne propisuje definiciju) mogle primijeniti na takve događaje, ali nije bilo dostupnih naznaka o tome kako se te odredbe primjenjuju.

Krivični zakonik Republike Srpske sada izričito propisuje razne oblike nasilja koji su konkretno navedeni u Konvenciji, ali u Federaciji BiH nisu poznati planovi za slične izmjene. Ako su u Bosni i Hercegovini razni oblici nasilja utvrđeni Konvencijom priznati kao krivična djela samo u jednom entitetu i ako značajan dio oblasti seksualnog nasilja nije propisan kao krivično djelo ni u jednom od entiteta, bit će teško osigurati sveobuhvatan i efikasan sistem prikupljanja administrativnih podataka usklađen sa Istanbulsom konvencijom. Zbog toga će za prikupljanje i analizu podataka biti potrebne prelazne mjere ili kategorije da bi se dala odgovarajuća slika. Definicija nasilja nad ženama u Zakonu o ravnopravnosti spolova do sada nije prenesena ni u jedan od krivičnih zakona.

2.3 Definicije krivičnog djela nasilja u porodici u Federaciji BiH i Republici Srpskoj

I u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj Krivični zakon propisuje krivično djelo nasilja u porodici, a definicija krivičnog djela obuhvata i fizičke i psihičke elemente.³⁴ Razlika u odredbama o krivičnom djelu nasilja u porodici leži u činjenici da Krivični zakonik RS također propisuje kršenje zaštitnih mjera i hitnih mjera zaštite koje sud određuje učiniocu nasilja u porodici i također konkretno propisuje otežavajuću okolnost kada je djelo učinjeno u prisustvu djeteta.³⁵

Definicije nasilja u porodici kao posebnog krivičnog djela su slične. U Krivičnom zakonu FBiH nasilje u porodici je propisano kako slijedi: „Ko nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihičko zdravlje člana svoje porodice“. Ako je djelo počinjeno nad članom kućanstva ili ako je korišteno oružje, predviđene su više kazne. Kazna

³⁴ Član 222. Krivičnog zakona FBiH i član 190. Krivičnog zakonika RS.

³⁵ Član 190. stav 5. Krivičnog zakonika RS.

se uvećava ako je član porodice teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je bilo koje od navedenih djela učinjeno prema djetetu ili maloljetniku, te ako je djelo sa smrtnom posljedicom.

U Krivičnom zakoniku RS nasilje u porodici je definisano na sljedeći način: „Ko primjenom nasilja, prijetnjom da će napasti na život ili tijelo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, tjelesni integritet ili duševno zdravlje člana svoje porodice ili porodične zajednice i time dovede do povrede njegovog fizičkog ili psihičkog integriteta“. I ovdje je propisana veća kazna ukoliko je korišteno oružje, te ukoliko je uslijed djela nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ili ako je gore navedeno krivično djelo učinjeno prema djetetu ili u prisutnosti djeteta. Kršenje mjera zaštite je također propisano istim članom.

2.4 Definicije u zakonima o zaštiti od nasilja u porodici

Svaki od entiteta je donio svoj Zakon o zaštiti od nasilja u porodici 2005. godine, a 2012/2013. usvojene su izmjene i dopune sa jasnom namjerom usklađivanja sa Konvencijom.

U Federaciji BiH, **pojam nasilja u porodici** definiran je u članu 7.: „U smislu ovog zakona smatrat će se da postoji nasilje u porodici ukoliko postoje osnove sumnje da su učinjene radnje kojim član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekonomsku štetu, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice.“

Zakon dalje daje sveobuhvatnu listu radnji ili prijetnje takvim radnjama koje predstavljaju nasilje u porodici, a uključuju svaku primjenu fizičke sile, svako postupanje koje može prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju, verbalni napad, kao i seksualno uznemiravanje, uhođenje, uništenje imovine, ograničenje slobode i upotrebu nasilja ili prouzrokovanje straha sa ciljem oduzimanja prava na ekonomsku ili drugu nezavisnost. Fizičko i psihičko nasilje prema djeci ili starijim ili iznemoglim osobama je također uključeno.

U Republici Srpskoj **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici iz 2012.** definiše nasilje u porodici u **članu 6.:** „Nasilje u porodici, u smislu ovog zakona, predstavlja svaka radnja nasilja člana porodice ili porodične zajednice kojom se ugrožava spokojstvo, psihički, tjelesni, seksualni ili ekonomski integritet drugog člana porodice ili porodične zajednice.“ Zatim slijedi lista radnji koja za razliku od navedene odredbe pojašnjava radnje koje ne predstavljaju krivično djelo navodeći da: „Svaka radnja nasilja, u smislu stava 1. ovog člana, koja ne sadrži obilježja krivičnog djela predstavlja prekršaj, a naročito sljedeće radnje.“ Lista radnji obuhvata prijetnje i brojne oblike psihičkog nasilja i indirektno nanošenje tjelesne povrede, kao što je iscrpljivanje radom ili uskraćivanjem sna, vaspitanje djece na način ponižavajućeg postupanja, uskraćivanje sredstava za egzistenciju, uskraćivanje prava na ekonomsku ili ličnu

nezavisnost, verbalne napade, ograničavanje slobode komuniciranja sa članovima porodice ili drugim licima, oštećenje ili uništenje imovine i prouzrokovanje straha, poniženja, osjećaja manje vrijednosti. Ove radnje do sada nisu predstavljale krivična djela ako su se dešavale unutar porodične zajednice. Njihovo evidentiranje u relevantnoj bazi podataka zavisilo bi o postupanju policije i tužioca u pojedinačnom predmetu, kao na primjer, da li je prepoznata potreba za mjerama zaštite.

Ove odredbe po kojima su radnje nasilja u porodici bile tretirane kao prekršaj u RS su bile na snazi do maja 2019. godine. Zbog toga je većina događaja nasilja u porodici evidentirana u policiji kao prekršaj, što se zasigurno odrazilo na prikupljanje podataka jer se prekršaji mogu riješiti novčanom kaznom ili upozorenjem.³⁶

2.5. Nadležnosti u RS i FBiH u pogledu nasilja nad ženama i nasilja u porodici sa fokusom na prikupljanje podataka

Raspodjela ovlaštenja i nadležnosti u Bosni i Hercegovini proizilazi iz uređenja zemlje koja se sastoji od Distrikta Brčko i dva entiteta, od kojih se Federacija BiH sastoji od 10 kantona, a Republika Srpska je više centralizovana. Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska imaju svoje odvojene krivične zakone, zakone o krivičnom postupku, zakonodavnu vlast i pravosuđe. Član III Ustava Bosne i Hercegovine propisuje da sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima, Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Stoga su zakonodavni okviri relevantni za ravnopravnost spolova i rješavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici u nadležnosti entiteta, a u Federaciji BiH ih provode kantoni. Međutim, obaveza BiH prema Vijeću Evrope i Istanbulskoj konvenciji izražena je kroz neke sveobuhvatne zakone i institucije i u ovoj oblasti zakoni su uglavnom usklađeni, uz neke značajne razlike, i paralelno se donose.

U pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini tužilac vodi istragu krivičnih djela. Stoga, kada postoji sumnja da je počinjeno krivično djelo policija mora dostaviti informacije i dokaze tužiocu. Kod prekršaja policija ima ovlaštenja da ih uputi direktno prekršajnom sudu na odlučivanje ili da postupi direktno u slučajevima gdje se izriče samo ukor ili manja novčana kazna.³⁷

U Federaciji BiH je Zakonom o Federalnom tužilaštvu FBiH uspostavljeno Federalno tužilaštvo. Postoji i 10 kantonalnih zakona o kantonalnim tužilaštvima. U svakom kantonu nalaze se općinski sudovi i kantonalni sud, čije nadležnosti su propisane Zakonom o sudovima u

³⁶ Ova odredba je brisana iz Zakona sa 25.4.2019. godine, ali prečišćena verzija još uvijek nije bila objavljena u vrijeme izrade ovog izvještaja, pa stoga još uvijek nije na snazi.

³⁷ Pregled pravosudnog sistema u nastavku je samo prikaz o tome gdje se rješavaju predmeti nasilja u porodici i s tim u vezi gdje bi se mogli evidentirati administrativni podaci.

Federaciji BiH. Svaki sud ima krivično odjeljenje i prekršajno odjeljenje. Općinski sud ima prvostepenu nadležnost za krivična djela za koja je propisana zatvorska kazna u trajanju do 10 godina, kao i prvostepenu nadležnost u parničnom postupku i prvostepenu nadležnost za sve prekršajne predmete. Kantonalni sud ima prvostepenu nadležnost za krivična djela za koja je propisana zatvorska kazna u trajanju preko 10 godina i drugostepenu nadležnost za odlučivanje po žalbama na odluke općinskih sudova odnosno na rješenja o prekršaju.

Zakonom o javnim tužilaštvima RS uspostavljeno je šest okružnih tužilaštava i Tužilaštvo RS, a Zakonom o sudovima Republike Srpske propisane su nadležnosti i broj sudova. Osnovni sudovi uspostavljaju se za teritoriju jedne ili više opština. U Republici Srpskoj ima 28 osnovnih sudova. Kao i općinski sudovi u Federaciji BiH, osnovni sudovi imaju prvostepenu nadležnost za krivična djela za koja je propisana zatvorska kazna do 10 godina, kao i prvostepenu u parničnom postupku i prvostepenu nadležnost za sve prekršajne predmete. Okružni sudovi su uspostavljeni za teritoriju jednog ili više osnovnih sudova. U Republici Srpskoj ima sedam okružnih sudova. Okružni sudovi imaju prvostepenu nadležnost za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora od preko 10 godina i drugostepenu nadležnost za rješavanje po žalbama na odluke osnovnih sudova.

Premda su tužilaštva i sudovi regulisani posebnim zakonima u dva entiteta, njihove strukture su prilično slične. U ovoj oblasti se stoga čini da prepreke za usklađeno prikupljanje podataka nisu u razlikama između entiteta, već u unekoliko fragmentiranom pravosudnom sistemu koji usložnjava koordinaciju između aktera na lokalnom nivou. Kako je objašnjeno u nastavku, krivičnopravni sistem u Republici Srpskoj je u određenoj mjeri centralizovaniji i čini se pristupačnijim za koordinirani pristup od sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine.

3. Obaveza prikupljanja podataka propisana domaćim zakonodavnim okvirom koji proizilazi iz Istanbulske konvencije

Član 11. Istanbulske konvencije obavezuje stranke na prikupljanje razvrstanih značajnih statističkih podataka u pravilnim vremenskim razmacima o slučajevima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije. Relevantnim se smatraju oblici rodno zasnovanog nasilja koje nesrazmjerno pogađa žene i za koje je potrebno osigurati da neće proći nekažnjeno tako što će se obuhvatiti općim odredbama zakona, odnosno propisati u krivičnom zakonodavstvu. Konvencija se poziva na potrebu za sveobuhvatnim okvirom i koordinacijom aktivnosti na prikupljanju podataka, što je dužnost nadležnih tijela.

U ovom izvještaju o procjeni težište je na administrativnim podacima, uz napomenu da se anketni podaci mogu obraditi u odvojenoj procjeni. Prikupljanje administrativnih podataka u Bosni i Hercegovini provodi se na dva kolosijeka koji još uvijek nisu objedinjeni u jedan koordinirani sistem: (1) izvještavanje o kriminalitetu i (2) prikupljanje podataka o nasilju u porodici.

(1) Agencija za statistiku BiH nadležna je za prikupljanje statističkih podataka o svim oblicima kriminaliteta. Podaci se prikupljaju od pravosudnih organa u saradnji sa entitetskim zavodima za statistiku o krivičnim djelima za koja je policija podnijela prijavu/izvještaj tužilaštvu, za koja je neko optužen, te o sudskim postupcima i osuđujućim presudama. BiH također podnosi izvještaje EUROSTAT-u o statistici u oblasti kriminaliteta, pri čemu su statističke agencije fokalne tačke za prikupljanje podataka za potrebe EUROSTAT-ovog upitnika. Upitnik popunjavaju policijski organi na svim nivoima u BiH, Ministarstvo pravde BiH, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, granična policija i ostale nadležne institucije. Svaka institucija popunjava dio koji se traži u upitniku. Entiteti dostavljaju policijske podatke Agenciji za statistiku BiH, ali ti podaci nisu razvrstani u skladu sa Istanbulskom konvencijom i ne omogućavaju procjenu o broju rodno zasnovanih događaja.

Statistički obrasci/upitnici koji se koriste za navedene svrhe su isti obrasci/upitnici koje su koristili republički zavodi za statistiku u bivšoj Jugoslaviji. Sve zemlje regiona, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Albanija, Srbija, BiH, itd., imaju iste obrasce/upitnike i njihove agencije za statistiku na nivou države prikupljaju podatke i objavljuju statistike o kriminalitetu na osnovu tih obrazaca. Obrasci i danas nose isti naziv (SK-1, SK-2, SK-3 i SK-4). U Republici Srpskoj obrasci za evidentiranje su usvojeni nakon 2011. godine, jer se u tom entitetu tek

započinjalo sa izradom statistike o kriminalitetu, dok je Zavod za statistiku Federacije BiH nastavio da koristi iste obrasce koje je koristio Zavod za statistiku tadašnje Republike Bosne i Hercegovine. U SK-1 obrascu evidentira se spol žrtve i učinioca, podaci o oštećenom licu/žrtvi krivičnog djela i „srodničkom odnosu učinioca i žrtve (otac, majka, dijete, supruga, itd.).“ Na taj način prikupljaju se informacije koje omogućavaju razvrstanu statistiku o krivičnim djelima po spolu i starosnoj dobi žrtve i učinioca, te prirodi njihovog odnosa, što je minimum propisan Istanbulskom konvencijom, ali se takvi razvrstani podaci ne objavljuju u javnosti. Agencija za statistiku BiH objavljuje podatke koji se odnose na krivična djela iz datog poglavlja krivičnog zakona, ali ne i na pojedinačna krivična djela zbog opsežnosti podataka.³⁸ Podaci o svakom krivičnom djelu mogu se dobiti posebno na zahtjev, ali prema informacijama iz misije za utvrđivanje činjenica Gender centri do danas nisu uputili nijedan takav zahtjev.

(2) Prikupljanje podataka o nasilju u porodici vrši se na osnovu dva entitetska zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Oba zakona propisuju obavezu prijavljivanja. U FBiH, na primjer, propisano je sljedeće: „Zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, odgajatelji, medicinske, obrazovne i druge ustanove i organi, kao i nevladine organizacije koji u obavljanju svoje dužnosti saznaju za učinjene radnje nasilja u porodici iz člana 7. stav 2. ovog zakona, dužni su odmah po saznanju prijaviti učinjene radnje nasilja u porodici nadležnoj policijskoj upravi.“ Evidentiranje podataka i izvještavanje od strane policije relevantnom ministarstvu prvenstveno je regulisano pravilnicima koji propisuju tu proceduru u oba entiteta, te sporazumima o saradnji.

Primarna odgovornost za prikupljanje podataka o nasilju u porodici drugačije je regulisana u oba entiteta. U Republici Srpskoj, Ministarstvo unutrašnjih poslova uspostavilo je policijsku bazu podataka o svim krivičnim djelima, tako da su krivična djela nasilja u porodici centralno evidentirana u ovoj bazi podataka. Ministarstvo porodice, omladine i sporta nadležno je za izvještavanje o slučajevima nasilja u porodici i ima svoje upitnike (koji su također predviđeni podzakonskim aktima, tj. pravilnikom) u kojima se evidentira minimum neophodnih podataka koje predviđa Istanbulska konvencija. Upitnici se šalju nadležnim institucijama (sudovi, policijske stanice, centri za socijalni rad, škole i zdravstvene ustanove) na polugodišnjoj osnovi, te dodatno i nevladinim organizacijama koje vode skloništa i SOS liniju. Gender centar RS ne prikuplja podatke direktno, već se služi podacima iz polugodišnjih izvještaja nadležnog resora za izradu svojih izvještaja.

U Federaciji BiH, slučajevi nasilja u porodici evidentiraju se u bazu podataka koju je formirao i održava Gender centar FBiH. U fokusu ove baze podataka je objedinjavanje policijskih prijava i izvještaja koje dostavljaju centri za socijalni rad. Dodatne informacije se prikupljaju od pravosudnih organa i nevladinih organizacija koje vode skloništa i SOS liniju. Baza podataka zasnovana je na modularnom pristupu. Svaki sektor ima svog administratora. U slučaju

³⁸ Zavod za statistiku FBiH i Zavod za statistiku RS provode istu proceduru u vezi sa objavljivanjem.

policije to su kantonalna ministarstva. Prikupljanje i pristup podacima ograničeni su na one dijelove koji su relevantni za dati sektor. Na primjer, socijalni radnici imaju pristup samo zaštitnim mjerama. Samo oni policajci koji rade na slučaju imaju pravo da pristupe tom slučaju. Baza podataka je u velikoj mjeri usklađena sa članom 11., ali se u njoj ne prikupljaju informacije o oblicima nasilja. S druge strane, baza podataka omogućava Gender centru da izvještava ne samo o slučajevima već i o naredbama o zaštitnim mjerama i ishodima sudskih postupaka.

Posljedice dvotračnog sistema

Svi oblici nasilja nad ženama dešavaju se kako unutar domaćinstva tako i izvan njega. Dvotračni sistem bez sumnje olakšava multisektorsku saradnju u razvoju metoda za prikupljanje podataka jer se izbjegava istovremena obrada velikog broja varijabli. Već pri samoj izradi obrasca za prijavljivanje nasilja u porodici u FBiH, koji bi mogli koristiti i policija i socijalni radnici, naišlo se na brojne izazove, a još teže je bilo pronaći rješenje koje će biti prihvatljivo i za zdravstveni sektor. Baza podataka isključivo za upotrebu policije u RS-u uspostavljena je tako da uključuje sva krivična djela, ali se vodi odvojeno od sistema za prikupljanja podataka o nasilju u porodici. Ova poteškoća se javlja kada postoji posebni zakon o sprečavanju nasilja u porodici pored krivičnog zakona koji se bavi nasiljem općenito. Kako je objašnjeno u daljem tekstu, ova dilema bi se mogla prevazići kada bi se svi krivični predmeti bez izuzetka upućivali u rad specijalizovanom sudu za nasilje u porodici, kao što je to slučaj u Španiji, ako se tokom postupka u bilo kojoj fazi otkrije postojanje elementa nasilja u porodici. Međutim, ovaj sistem se teško može uspostaviti u drugim zemljama. Prvi dojam o dvotračnom sistemu je da otežava sagledavanje kompletne slike o stvarnim razmjerima nasilja nad ženama, odnosno statističko prikazivanje preklapanja.

Pri uspostavi sveobuhvatnog i funkcionalnog sistema za prikupljanje administrativnih podataka korisne mogu biti unificirane i pojednostavljene kategorije za ključne elemente kao što su vrsta nasilja, životna dob i odnos. Preporuka je da se ove kategorije utvrde na samom početku (na primjer, standardni dobni intervali ili kategorije odnosa kao što su bračna zajednica/zajednički život, bivši partner, drugi član porodice, poznata osoba, nepoznata osoba), kako bi se omogućila kompilacija korisnih podataka. Najteže pitanje vjerovatno predstavlja „oblik nasilja“, obzirom da se organi izvan krivično-pravnog sistema rijetko pozivaju na krivični zakon, a treba dodati i to da krivični zakoni FBiH i RS u ovom momentu nisu harmonizovani. Komisija za statistiku UNODC-a provela je nekoliko godina na utvrđivanju klasifikacije krivičnih djela koja bi mogla poslužiti kao zajednička referentna vrijednost. „ICCS³⁹ izbjegava poteškoće koje nastaju usljed varijacija u zakonskim definicijama kroz usvajanje okvira zasnovanog na ponašanju, a ne zakonskoj kategoriji“ na četiri nivoa.⁴⁰ Kategorije ICCS,

³⁹ „Međunarodna klasifikacija krivičnih djela za statističke svrhe“ (ICCS), dostupno na <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/iccs.html>

⁴⁰ Walby 2016, str. 31-32.

u kombinaciji sa osnovnim kategorijama spola i odnosa, omogućavaju formulisanje osnovnog obrasca koji lako mogu koristiti agencije u pravnom, socijalnom, zdravstvenom i obrazovnom sektoru. Druga opcija je da se oblici nasilja obuhvaćeni detaljnijim obrascima za prijavljivanje/evidentiranje nasilja u porodici reduciraju i usklade sa oblicima nasilja koje definiše Istanbulska konvencija, uz dodatak novih krivičnih djela koja su u skorije vrijeme definisana krivičnim zakonima.

Ono što je do sada nedostajalo u sistemu prikupljanja podataka su podaci o najčešćim krivičnim djelima koja nisu svrstana pod nasilje u porodici, a radi se o seksualnom napastovanju, silovanju i femicidu, te drugim manje čestim krivičnim djelima. Nakon izmjena i dopuna Krivičnog zakonika RS, u kojem je sada kao krivično djelo propisana većina oblika nasilja iz Istanbulske konvencije (ako ne i svi oblici), ta krivična djela ulaze u policijsku bazu podataka u RS, s tim da seksualno napastovanje (odnosno djela protiv polnog integriteta) još uvijek nije obuhvaćeno.

Glavni izazov u pogledu prikupljanja podataka u zemlji predstavljat će usvajanje odgovarajućih izmjena i dopuna Krivičnog zakona FBiH, tako da prati izmjene i dopune Krivičnog zakona RS, ili definiranje ovih konkretnih nasilnih činova u sklopu uopštenijih odredbi krivičnih djela, ako to bude slučaj. Kao primjer ovog pristupa navodimo sljedeće. Krivični zakonik RS u članu 144. propisuje krivično djelo „Proganjanja“. Ove radnje su opisane i u Krivičnom zakonu FBiH u članu 183. „Ugrožavanje sigurnosti“. Ni opisi krivičnog djela ni propisane kazne nisu potpuno iste u ova dva zakona, ali se za statističke svrhe prijavljena djela mogu smatrati usporedivim.

4. Trenutna situacija u pogledu prikupljanja podataka u BiH

Tokom dvodnevne misije za utvrđivanje činjenica održani su sastanci sa sljedećim akterima, kojima su unaprijed dostavljeni uvod u Projekt i ključna pitanja.

- Gender centar Republike Srpske
- Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske
- Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
- Gender centar Federacije BiH
- Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH, Sarajevo
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
- Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, Misija u Bosni i Hercegovini
- Agencija za ravnopravnost spolova BiH
- Agencija za statistiku BiH.

Predstavnici posjećenih institucija objasnili su svoje metode prikupljanja podataka i na raspolaganje stavili svoje obrasce za izvještavanje/evidentiranje i statističke izvještaje. U više navrata je ponovljeno da obaveza izvještavanja postoji samo za nasilje u porodici i da su metode prikupljanja podataka relevantne samo za tu oblast. Po jedan integrisani statistički izvještaj o nasilju u porodici bio je dostupan za svaki entitet i u oba su navedeni podaci koje je evidentirala policija i podaci centara za socijalni rad, sudova (o zaštitnim mjerama i okončanim predmetima), skloništa i SOS linija, a u izvještaju za RS i podaci ustanova zdravstvene zaštite i obrazovanja. Izvještajima su obuhvaćene informacije o životnoj dobi i polu žrtava i učinioca i njihovom odnosu, s tim da su u izvještaju za RS također date informacije i o oblicima nasilja⁴¹; navedene su i informacije o djeci koja su pogođena nasiljem. Na osnovu navedenog može se zaključiti da je izvještavanje djelimično usklađeno sa Istanbulsom konvencijom.

Izvještaji o rodno zasnovanom nasilju izvan domaćinstva nisu bili dostupni. U jednom izvještaju o krivičnim djelima koja je prijavila policija podaci nisu bili razvrstani prema krivičnim djelima, već su korištene opšte kategorije kao npr. „djela protiv života i tijela“. Tokom daljeg istraživanja utvrđeno je da se za prikupljanje podataka koristi više obrazaca, formulara, pravilnika i upitnika, naročito kada se radi o slučajevima nasilja u porodici. Neki od tih formulara su vrlo opširni, bez jasne potrebe za vrlo detaljnim pitanjima.⁴² U praksi se koristi više upitnika. Na primjer, sudovi redovno popunjavaju upitnik Agencije za statistiku BiH, ali se od njih traži da nakon okončanja svakog predmeta popune još jedan upitnik. Poduzeti su koraci ka postizanju dogovora o unificiranim obrascima za izvještavanje/evidentiranje koje će koristiti entitetski zavodi i Agencija, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH i druge nadležne institucije, ali dogovor nikada nije postignut.

4.1. Analiza trenutne situacije u pogledu prikupljanja podataka

Prikupljanje podataka o krivičnim djelima nasilja koja su inkriminisana krivičnim zakonom, uključujući nasilje u porodici, vrši se u dva pravca u entitetima u BiH. Do danas nije usvojena sistematična metodologija koja bi osigurala usklađen sistem prikupljanja podataka o oblicima nasilja koje definiše Istanbulska konvencija. Tako se jedan incident može podvesti pod kategoriju nasilja u porodici, odnosno kao radnja kriminalnog nasilja koje je definisano krivičnim zakonom, a izvještaji o kriminalitetu nisu u dovoljnoj mjeri razvrstani da bi se mogli utvrditi slučajevi nasilja nad ženama.

Entitetski gender centri na pitanja domaćih i međunarodnih tijela, u skladu sa njihovim obavezama izvještavanja, o procesuiranju krivičnih djela vezanih za nasilje nad ženama, šalju

⁴¹ Oblici nasilja: ugrožavanje spokojsva, psihičko nasilje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, ekonomsko nasilje ili kombinacija navedenih oblika nasilja.

⁴² Na primjer, pitanje u kojem se od žrtve traži da navede imena oba roditelja, stručnu spremu i izvor primanja.

upitnik tužilaštva, odnosno sudovima u svojim entitetima i od njih traže navedene podatke. U upitnicima Gender centra FBIH prikupljeni podaci su samo djelimično usklađeni sa Istanbulskom konvencijom (prema spolu razvrstane informacije za učinioca i žrtvu, kako odrasle tako i maloljetne osobe, informacije o broju zaprimljenih prijavi i procesuiranih predmeta, te informacije o ishodu sudskih postupaka - odbijene optužnice, donesene presude, izrečene kazne i mjere); na primjer, nema informacija o odnosu između učinioca i žrtve.⁴³

Ministarstva unutrašnjih poslova oba entiteta objavljuju izvještaje o kriminalitetu, svako ministarstvo za svoj entitet. Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH objavljuje objedinjene izvještaje o kriminalitetu za sve kantone na mjesečnoj osnovi⁴⁴, dok Ministarstvo unutrašnjih poslova RS objavljuje izvještaje o kriminalitetu u RS na godišnjoj ili polugodišnjoj osnovi.⁴⁵ Međutim, niti jedan policijski izvještaj na sadrži razvrstane podatke u skladu sa zahtjevima Istanbulske konvencije, što je slučaj i sa zavodima za statistiku koji izvještavaju o kriminalitetu na osnovu podataka koji su prikupljeni od pravosudnih organa.⁴⁶

Osim slučajeva nasilja u porodici i EUROSTAT-ovog upitnika, prema svemu sudeći ne vrši se kompiliranje, odnosno upoređivanje informacija iz policije i pravosudnih organa.

Iako postoje nadležni organi u oba entiteta i na nivou BiH koji su zaduženi za prikupljanje podataka, obuhvat nije potpun, kao ni analiza podataka, dok koordinaciju prate poteškoće.

Koordinacija

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice izradilo je sveobuhvatnu „Okvirnu strategiju za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2015-2018“⁴⁷, kojom je objedinjeno strateško planiranje RS i FBIH. U strategiji se navodi sljedeće: „Strateškim dokumentima Republike Srpske i FBIH će se pratiti provođenje Konvencije o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, u dijelu nasilja u porodici. S tim u vezi, namjera ove Strategije je da posluži kao platforma i za kreiranje i implementaciju entitetskih strategija, sa kojima će biti osigurana međusobna harmonizacija.“⁴⁸ Strateški program 4.1 koji glasi: „Definisati jedinstvenu metodologiju za prikupljanje administrativnih podataka o nasilju nad ženama i nasilju u porodici“⁴⁹ kao

⁴³ Iz pojašnjenja/e-mail prepiske sa Gender centrom Federacije BiH od 31. maja 2019. godine.

⁴⁴ Federalna uprava policije <http://www.fup.gov.ba/?cat=20>

⁴⁵ Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

http://www.mup.vladars.net/index.php?vijest=informisanje_javnosti&vrsta=statistike

⁴⁶ Izvještaji Federalne uprave policije o konkretnom poglavlju krivičnog zakona; Ministarstvo unutrašnjih poslova RS objavljuje brojke za svako krivično djelo, ali bez dodatne elaboracije.

⁴⁷ Okvirna strategija za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2015 – 2018. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/10/CAHVIO_Strategy.pdf

⁴⁸ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Okvirna strategije za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2015 – 2018., str. 9. Dostupno na https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/10/CAHVIO_Strategy.pdf

⁴⁹ Ibid, str. 51.

indikatore uspjeha navodi definisanu metodologiju i indikatore za prikupljanje administrativnih podataka, obrasce za statističku obradu i procedure za razmjenu podataka. Međutim, u ovom trenutku stvarnu osnovu za provedbu Konvencije čine odvojene entitetske strategije. U Gender akcionom planu za period od 2018. do 2022. godine, koji je usvojilo Vijeće ministara BiH, navodi se da: „Vlada RS nije dala saglasnost za provođenje Okvirne strategije uz obrazloženje da je, prema ustavnoj podjeli nadležnosti u BiH, nasilje nad ženama i nasilje u porodici u nadležnosti entiteta, ali preduzima sve neophodne mjere za direktnu primjenu Istanbulske konvencije u RS-u.“⁵⁰

Bosna i Hercegovina, na osnovu navedenog, nema sveobuhvatan i koordiniran sistem prikupljanja podataka, već brojne službene organe koji imaju različita zaduženja i primjenjuju različite metode i prikupljaju jako puno podataka koji se većinom odnose samo na nasilje u porodici. Prikupljanje podataka koji se općenito odnose na rodno zasnovano nasilje, kako je ono definisano u Konvenciji, je ograničeno.

U Republici Srpskoj, sva prijavljena krivična djela u skladu sa krivičnim zakonom evidentirana su elektronski u bazu podataka Ministarstva unutrašnjih poslova kojoj mogu pristupiti sve policijske stanice. Informacije iz ove baze podataka dostavljaju se u statističkom obliku vanjskim korisnicima kao što su EUROSTAT, UNODC, Ministarstvo porodice, omladine i sporta, OSCE, Gender centar RS, Republički zavod za statistiku. Procesuiranje predmeta može se pratiti od evidentiranja prijave do ishoda sudskog postupka, ukoliko predmet dospije u fazu suđenja. Nasilje nad ženama može se u načelu utvrditi razvrstavanjem podataka iz izvještavanja o kriminalitetu, ali se do danas ti izvještaji ne objavljuju sa razvrstanim podacima.

U FBiH, policija evidentira prijave krivičnih djela pri nadležnom kantonalnom ministarstvu unutrašnjih poslova. Kantonalna ministarstva ne koriste zajedničku bazu podataka za policijske organe, već dostavljaju podatke o prijavama koje je policija podnijela tužilaštvu nakon što je utvrdila da postoje osnovi za dalje djelovanje. Federalna uprava policije prikuplja podatke o kriminalitetu i objavljuje ih jednom mjesečno. Ti podaci, međutim, nisu razvrstani. Federalni zavod za statistiku je nadležan za prikupljanje, evidentiranje, obradu, analizu i objavljivanje podataka i informacija na teritoriji FBiH, pri čemu pojedini kantoni ne vrše izvještavanje.

Sudovi i tužilaštva su uvezani u CMS sistem (sistem za automatsko upravljanje predmetima) koji vodi Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV). Sistem čine dvije baze podataka, jedna za sudove (CMS), a druga za tužilaštva (TCMS). Evidentirani podaci odnose se na pojedinačne predmete koji se vode u tužilaštvima i sudovima. Informacije koje se tu nalaze relevantne su za krivično gonjenje. Do ove godine, evidentiranje spola stranke u postupku nije bilo obavezno, ali od ove godine jeste, što znači da postoji potreba za podizanjem svijesti među

⁵⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 89/18

odgovornim službenicima o prikupljanju podataka, odnosno prikupljanju podataka koji su razvrstani po spolu. Baze podataka ne omogućavaju uvezivanje policijskih prijava koje su podnesene tužilaštvu, a također nije moguće ni povezivanje baze podataka tužilaštva i suda. Stoga nije moguće pratiti prekvalifikaciju djela u istrazi ili tokom sudskog postupka, kada se na osnovu dokaza i svjedočenja može izmijeniti kvalifikacija u smislu primjene drugog člana zakona, odnosno težine krivičnog djela. Informacije o odnosu između žrtve i učinioca se ne prikupljaju.⁵¹ Izvještaji sudova, tužilaštava i VSTV ne sadrže razvrstane podatke. Sudovi i tužilaštva popunjavaju iscrpne upitnike o okončanim predmetima i dostavljaju ih entitetskim zavodima za statistiku, kao i upitnike o procesuiranim predmetima nasilja u porodici i krivičnim djelima nasilja nad ženama koje im dostavljaju entitetski gender centri, a u slučaju nasilja u porodici u RS Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS.

Agencija za statistiku BiH je nadležna za izradu statistike o kriminalitetu, ali to ne radi direktno na osnovu policijskih izvještaja. Zavodi za statistiku u entitetima prikupljaju podatke iz tužilaštava i sudova putem upitnika koji se popunjava po okončanju predmeta⁵², te se tako agregirani skupovi podataka šalju Agenciji za statistiku BiH radi kompilacije i objavljivanja u godišnjem izvještaju.⁵³ Godišnji statistički izvještaj sadrži dio o kriminalitetu. Iako se u izvještaju navodi broj počinitelja i žrtava po spolu, podaci nisu razvrstani po krivičnim djelima, već prema grupama krivičnih djela, kao što su „krivična djela protiv života i tijela“ ili „krivična djela protiv imovine“. Detaljniji podaci, kao što su odnos između žrtve i učinioca, nisu obuhvaćeni.

Gender centri, u skladu sa svojim nadležnostima koje reguliše Zakon o ravnopravnosti spolova BiH (član 27.), dužni su, između ostalog, da redovno i periodično prate stanje u pogledu nasilja nad ženama i nasilja u porodici. To podrazumijeva prikupljanje podataka, a te podatke centri dobivaju od drugih institucija u svom entitetu koje prikupljaju relevantne administrativne podatke. Član 22. Zakona o ravnopravnosti spolova propisuje sljedeće:

- (1) Svi statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim organima na svim nivoima, javnim službama i ustanovama, državnim i privatnim preduzećima i ostalim subjektima moraju biti prikazani po spolu.
- (2) Statistički podaci i informacije, koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, u skladu sa stavom (1) ovog člana, moraju biti sastavni dio statističke evidencije i dostupni javnosti.

Zakon o ravnopravnosti spolova također propisuje objavljivanje redovnih izvještaja Gender centara, pri čemu je Agencija za ravnopravnost spolova BiH nadležna za koordinaciju

⁵¹ Sastanak sa VSTV 24. aprila 2019. godine u okviru misije za utvrđivanje činjenica.

⁵² Ovi obrasci za izvještavanje ne predstavljaju administrativne podatke prikupljene samo u toku obavljanja redovnih aktivnosti, već dodatni zahtjevi te se kao takvi ne popunjavaju uvijek kako bi trebali.

⁵³ Agencija za statistiku BiH, Demografija i socijalne statistike
http://www.bhas.ba/index.php?option=com_publicacija&id=1&lang=en&Itemid=

metodologije. Obzirom da su svi oblici nasilja nad ženama zabranjeni Zakonom o ravnopravnosti spolova, Gender centri bi trebali da zahtijevaju podatke razvrstane po krivičnim djelima nasilja i o njima izvještavaju.

Može se zaključiti na osnovu nalaza misije za utvrđivanje činjenica da za većinu agencija postojanje sistema za prijavljivanje i evidentiranje podataka o nasilju u porodici umanjuje potrebu za hitnim djelovanjem u pogledu razvrstavanja podataka o krivičnim djelima, jer će se djela nasilja u porodici svakako utvrditi primjenom posebnog zakonskog okvira i sporazuma o izvještavanju.

Oba centra podnose godišnje izvještaje vladama svojih entiteta o stanju ravnopravnosti spolova u tom entitetu. U izvještajima su sadržane informacije o nasilju nad ženama. Trenutna situacija ukazuje na to da se razvrstani podaci o nasilju nad ženama izvan domaćinstva i ne zahtijevaju od institucija koje posjeduju takve podatke (ili bi ih mogle pribaviti), barem ne na redovnoj ili zakonski predviđenoj osnovi.

Zabilježeni su pozitivni primjeri pristupa koordinaciji koji bi se mogli dalje razvijati. Gender centar RS već je saradivao sa Republičkim zavodom za statistiku⁵⁴ na izradi godišnjeg izvještaja o stanju ravnopravnosti spolova u RS pod nazivom „Žene i muškarci u Republici Srpskoj”.⁵⁵ Ovaj izvještaj sadrži nešto razvrstanih podataka koji su pribavljeni iz tužilaštava i sudova u RS po polu, a u vezi sa krivičnim djelima nasilja nad ženama, te djelima koja se dovode u vezu za određenim brojem učinilaca koji su prijavljeni tužilaštvima, te optuženim i osuđenim licima. Saradnja se može proširiti u svrhu izrade sveobuhvatnijih izvještaja u skladu sa Istanbulskom konvencijom.

Obuhvat

Na osnovu informacija koje smo dobili tokom sastanaka s akterima, prikupljanje podataka kao strateški cilj za provedbu Istanbulske konvencije prvenstveno je usmjereno, ako ne i potpuno, samo na nasilje u porodici. Radi se o složenom pitanju jer je nasilje u porodici definisano zakonskim propisima na tri nivoa, odnosno Zakonom o ravnopravnosti spolova na nivou BiH, entitetskim krivičnim zakonima i zakonima o zaštiti od nasilja u porodici. Svaki od navedenih propisa barem jednom je izmijenjen i dopunjen u posljednjih 15 godina, neki tek nedavno. Sve to narušava kontinuitet u prikupljanju podataka. Još uvijek ne postoji koordinirani sistem za prikupljanje podataka o rodno zasnovanom nasilju izvan odnosa sa intimnim partnerom i izvještavanje o tom nasilju, a ni entitetske baze podataka sa slučajevima nasilja u porodici evidentiranim od strane policije nisu harmonizirane.

⁵⁴ Na osnovu obrazloženja/e-mail prepiske sa Gender centrom Republike Srpske od 31. maja 2019. godine.

⁵⁵ Vidi, na primjer, izvještaj za 2017. godinu.

http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/zene_i_muskarci/Zene_i_muskarci_br_9_web.pdf

U Federaciji BiH, u kontekstu uloge koordinatora izrade i praćenja provedbe Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013 – 2017)⁵⁶, Gender centar FBiH održava bazu podataka samo za slučajeve nasilja u porodici koju direktno mogu koristiti policija i centri za socijalni rad. Baza podataka je dostupna i sigurnim kućama/skloništima koje vode nevladine organizacije. Svaka organizacija može unijeti podatke u ovu bazu podataka i vidjeti samo one podatke koji se odnose na njen sektor. Pravilnici⁵⁷ propisuju vrlo opširan obrazac koji policija treba da popunjava kod prijave slučajeve nasilja u porodici; u tim obrascima se ne evidentiraju samo minimalni podaci koje predviđa Konvencija već i socio-demografski podaci i druge informacije lične prirode. Podatke za godišnji izvještaj Gender centra dostavljaju kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova o prijavama nasilja u porodici, te općinski sudovi koji izvještavaju o ishodima postupaka, te broju žrtava nasilja u porodici koje su smještene u sigurne kuće i broju poziva upućenih SOS liniji 1625. Gender centar FBiH podnosi izvještaj Vladi Federacije BiH o provedbi Strategije na godišnjoj osnovi. Centar je također izradio i petogodišnji izvještaj o provedbi Strategije (2013 – 2017.)⁵⁸ koji predstavlja osnovu za novi strateški dokument (2018-2020.).

Nadležnost za prikupljanje podataka o nasilju u porodici u Republici Srpskoj ima Ministarstvo porodice, omladine i sporta.⁵⁹ Sve relevantne agencije i institucije od 2013/2014. imaju obavezu potpisivanja protokola o saradnji sa nadležnim ministarstvom radi obezbjeđenja isporuke podataka o nasilju u porodici dva puta godišnje. Na snazi je Pravilnik o prikupljanju podataka⁶⁰ u kojem su propisani obrasci. Policija, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove i škole evidentiraju slučajeve u skladu sa Pravilnikom. Resor za porodicu na osnovu tih evidencija izrađuje polugodišnji izvještaj pod nazivom „Podaci po subjektima zaštite prema Pravilniku o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici.“⁶¹ Oblici nasilja u kategoriji nasilja u porodici definisani su kako slijedi:

- Ugrožavanje spokojstva,
- Psihičko nasilje,
- Fizičko nasilje,
- Seksualno nasilje,

⁵⁶ „Službene novine Federacije BiH“, br. 22/03; Rok za provedbu Strategije produžen je do kraja 2020. godine, u skladu sa Akcionim planom za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018-2020, „Službene novine FBiH“, br. 201/18.

⁵⁷ Pravilnik o načinu provođenja zaštitnih mjera za učiniocce nasilja u porodici koje su u nadležnosti policije, „Službene novine F BiH“, broj 49/01 i 95/18 i Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o izrečenim zaštitnim mjerama, osobama koje su šticecne zaštitnom mjerom i o nasilnim osobama kojima su izrečene zaštitne mjere u Federaciji BiH, „Službene novine F BiH“, broj 95/13.

⁵⁸ Izvještaj o provođenju Strategije o prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici (2013 – 2017), „Službene novine F BiH“, broj 29/18.

⁵⁹ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, „Službeni glasnik RS“ broj, 102/12, 108/13 i 82/15 i Strategija za zaštitu od nasilja u porodici Republike Srpske (2014 – 2019), dostupno na web stranici Vlade Republike Srpske.

⁶⁰ Pravilnik o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici, „Službeni glasnik RS“, broj 71/13.

⁶¹ Dostupno na <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpos/oPorodica/Pages/Splash.aspx#collapsible0>

- Ekonomsko nasilje, ili
- Kombinacija naprijed navedenih.

Resor također objavljuje godišnji izvještaj „Informacija o sprovođenju Opšteg protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici“.⁶²

Ovi oblici nasilja koji se podvode pod nasilje u porodici usklađeni su sa Istanbulskom konvencijom, međutim da bi BiH kao stranka ispunila svoje obaveze iz Konvencije, potrebno je da ovi oblici nasilja budu razvrstani i u statistici o kriminalitetu. Obrasci koje propisuju pravilnici za prikupljanje podataka od tužilaštava i sudova u svrhu izrade statistike o kriminalitetu predviđaju samo navođenje relevantnog člana krivičnog zakona.

Analiza podataka

Iako iz izvještaja i Pravilnika proizilazi da obrasci za prijavljivanje/evidentiranje obuhvataju ne samo minimalnih pet kategorija informacija, već dosta drugih informacija, prijavljivanje se većinom sastoji od opisnih tabela za svaku varijablu, pri čemu veliki broj informacija koje se traže u obrascu ne bude iskorišteno u izradi izvještaja. Također, kod grupisanja sumarnih tabela u kategorije, kao što je to slučaj sa obrascima za evidentiranje nasilja u porodici u RS, te tabele imaju smisla samo za taj nivo grupisanja, što onemogućava dalju analizu. Na primjer, može se vidjeti koliko je žena i muškaraca iz konkretne starosne grupe bilo žrtva nasilja u porodici, te se može vidjeti koliko je žena i muškaraca bilo žrtva svake odvojene vrste nasilja u porodici. Međutim, nemoguće je kombinovati ova dva grupisanja. Stoga se ne može utvrditi, na primjer, koliko je žena određene životne dobi bilo žrtva psihološkog nasilja.

Analizom podataka i sistematičnim povezivanjem varijabli, prikupljeni podaci mogu biti puno korisniji za izradu politika i praksi nego što je to trenutno slučaj, jer je moguće utvrditi obrasce na velikom broju slučajeva. Mogu se uključiti pitanja, na primjer, o oblicima nasilja koji u većini slučajeva rezultiraju izricanjem određene naredbe o zaštitnoj mjeri, ili pitanja o tome u kojoj je mjeri prisutna potreba da se žene zaštićene sudskim naredbama upućuju u sigurnu kuću. Postojeće publikacije ne omogućavaju utvrđivanje ovih veza.

⁶² Informacija o sprovođenju Opšteg protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, koja se izrađuje na godišnjoj osnovi, dostupna je na web stranici Vlade Republike Srpske.

5. Perspektivne prakse i njihova potencijalna relevantnost za BiH

U studijama Vijeća Evrope o potrebama vezanim za administrativne podatke navedeni su primjeri perspektivne prakse koje bi trebalo uzeti u obzir kod razvoja prakse prikupljanja podataka i, koliko je to moguće, usporedivih pristupa. Studija iz 2008. godine, bez obzira što se bavi samo nasiljem u porodici, naglašava važnost uključenosti svih relevantnih organa, agencija, institucija i NVO u procesu izrade realističnih obrazaca za evidentiranje podataka uz navođenje primjera iz Finske. Nakon što tijelo za koordinaciju usvoji zaključke o dovoljno jednoobraznim definicijama i kategorijama informacija, provedba se može podržati ako preporuke sadrže prijedloge o načinu postizanja stvarnih i praktičnih promjena u prikupljanju podataka unutar sistema podataka.⁶³

Relevantnost za BiH: Pomenuti nedostaci u koordinaciji i obuhvatu prikupljanja podataka, naročito u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem izvan domaćinstva, mogu se rješavati primjenom usporedive procedure. Organi nadležni za prikupljanje podataka u oba entiteta rade na edukaciji stručnih osoba za evidentiranje podataka, na čijem se iskustvu, naročito ako se uzme u obzir korist multidisciplinarnih seminara, može izgraditi djelotvoran pristup u osmišljavanju sistema prikupljanja podataka koji će temeljitije obuhvatiti rodno zasnovano nasilje.

U radovima koji se bave provedbom člana 11. Konvencije, nacionalni registri u Španiji i Danskoj navode se kao primjeri perspektivne prakse u prikupljanju administrativnih podataka. Registar u Španiji nalazi se u Ministarstvu pravde. „U registru se evidentiraju podaci o dva vida nasilnih krivičnih djela: rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici. Registar sadrži informacije o žrtvi (uključujući pol, starosnu dobu i odnos sa optuženim), optuženom, djelu, lokaciji i privremenim mjerama (npr. naredba o mjerama zaštite) te pravosnažnoj presudi. Državni statistički zavod (INE) prikuplja dvije vrste podataka: o naredbama o zaštitnim mjerama i pravosnažnim presudama koje dobija od Ministarstva pravde.“⁶⁴ U primjeni su procedure za unakrsnu provjeru datoteka ove dvije institucije i evidentiranje informacija o krivičnom djelu koje predviđa krivični zakon. Prikupljanje podataka nedvojbeno je olakšano organskim Zakonom o rodno zasnovanom nasilju, kojim se osigurava da će inkriminirano

⁶³ RUUSKANEN, Elina; AROMAA, Kauko (2008) *Prikupljanje administrativnih podataka o nasilju u porodici u zemljama članicama Vijeća Evrope*. Generalna direkcija za ljudska prava i pravne poslove, str. 20-22.

⁶⁴ WALBY, Sylvia (2016) *Osiguranje prikupljanja podataka i istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici: član 11. Istanbulske konvencije*. Strasbourg, Vijeće Evrope, str. 15.

nasilje muškarca nad ženom biti prvo upućeno specijalizovanim sudovima za nasilje u porodici.

Danska primjenjuje interpersonalni pristup u prikupljanju statističkih podataka o krivičnim djelima poput nasilja, silovanja i razbojništva u registrima koji su povezani putem ID broja žrtve i učinioca. Registar krivičnih djela oslanja se na policijsku statistiku i sadrži informacije o presudama sudova. Ažurira se u skladu sa izmjenama optužbe tokom istrage, odnosno sudskog postupka.⁶⁵ Postoji također i bolnički registar u kojem se evidentiraju informacije o ambulantnom liječenju, te je moguće pronaći relevantne slučajeve ako pacijent pod „razlozi za prijem“ označi kategoriju nasilje/namjerno nanošenje povrede. Danska sistematski evidentira podatke o korištenju skloništa, koji su finansirani iz javnih sredstava, i ti podaci se evidentiraju pod ID brojem žene.⁶⁶ Prenos zbirke podataka koja se vodi u Danskoj drugim zemljama je ograničen. Sistem se zasniva na opšteprihvaćenom stanovištu da socijalne usluge treba da pruža država, pri čemu se podaci zdravstvenog sistema o nasilju mogu kategorisati samo ako žena odluči da pruži informacije, i nema podataka o učiniocu ili odnosu.

Relevantnost za BiH:

Centralna baza podataka o slučajevima nasilja u porodici već se vodi u oba entiteta. Bilo bi korisno razmotriti proširenje ove baze podataka tako da obuhvata krivična djela nasilja interpersonalne prirode, jer će se time omogućiti razvrstavanje podataka u skladu sa članom 11. Konvencije. Baza podataka će biti još korisnija kada se evidentirani slučajevi budu ažurirali u skladu sa promjenama u optužbama tokom istrage ili sudskog postupka i kada se budu evidentirale naredbe o zaštitnim mjerama i ishodi sudskih postupaka. Trenutna praksa da se od tužilaštava i sudova traži da popunjavaju upitnik po okončanju predmeta nije najbolje rješenje, jer se sve više doživljava kao dodatni posao nepoznatog značaja, a ne kao dio prikupljanja administrativnih podataka koji su svojstveni funkciji ove dvije institucije.

Općenito govoreći, perspektivne prakse ne mogu se „prekopirati“ u zemljama sa drugačijim pravnim i političkim uređenjem i kulturom. Primjeri pokazuju da je zahtjevno i potencijalno kontraproduktivno od agencija i profesionalaca tražiti da od žrtava rodno zasnovanog nasilja prikupljaju informacije koje nisu relevantne za obavljanje osnovnih funkcija te agencije. Prakse koje su se pokazale korisnim u različitim kontekstima često su dovele do promjena kroz razmjenu iskustava u Evropi, ali tek nakon prilagođavanja prakse datom kontekstu. Razmatranje dobrih praksi iz drugih zemalja ne znači da se te iste prakse trebaju uvesti i u BiH. Primjeri dobre prakse su tu da ilustruju kako se pažljivo osmišljeni način prikupljanja podataka u datom kontekstu može svrsishodno i djelotvorno koristiti i time doprinijeti suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

⁶⁵ Ibid, str. 15

⁶⁶ Prigovor na ovaj segment danskog sistema mogu imati nevladine organizacije koje vode skloništa uz garanciju povjerljivosti.

6. Zaključak / Preporuke

Kratkoročno

- 1) Bosna i Hercegovina trenutno ne izrađuje sveobuhvatnu i razvrstanu statistiku o osnovnim oblicima nasilja nad ženama, kako je predviđeno Istanbulsom konvencijom. Treba ipak naglasiti da aktualni obrasci za prijavljivanje/evidentiranje često sadrže minimum neophodnih informacija. Prvi korak ka ispunjenju ove obaveze je da se od Agencije za statistiku BiH zatraži detaljnije razvrstavanje statistike o najrelevantnijim krivičnim djelima nasilja po spolu i odnosu. Time će se osigurati prva aproksimacija podataka o nasilju nad ženama. Začetak održivog pristupa sveobuhvatnom i harmoniziranom sistemu prikupljanja podataka leži u diskusijama između aktera o tome koje bi agencije i koje procedure bile najprikladnije za dizajniranje i provedbu tog sistema. Entitetski gender centri mogu zahtijevati razvrstane podatke o relevantnim krivičnim djelima koja predviđa krivični zakon entiteta od svojih zavoda za statistiku i od Agencije za statistiku BiH ili je možda bolji pristup kroz saradnju između Agencije za ravnopravnost spolova BiH i Agencije za statistiku BiH s ciljem izrade mehanizama usporedbe i otklanjanja nedostataka i pogreški u kompiliranju podataka. Može se razmotriti i opcija da se od CMS-a zatraži uvođenje pregleda razvrstanih statistika, odnosno metode za povezivanje podataka iz tužilaštava i sudova sa podacima iz policijskih izvještaja, kako za krivična djela nasilja, tako i za nasilje u porodici.
- 2) Prikupljanje podataka o nasilju u porodici može se poboljšati praćenjem prijavljenih slučajeva nasilja u porodici kroz sistem pravosuđa kada dođe do pokretanja mjera za zaštitu žrtve. Dužnost policije da zahtijeva izricanje zaštitne mjere bi trebala osigurati da je svaki slučaj nasilja u porodici koji predstavlja opasnost evidentiran u sudu u roku od 12 sati. Statistika Gender centra FBiH ukazuje na stabilan rast u broju zahtijeva za izricanje zaštitne mjere i izrečenih zaštitnih mjera od 2006. godine.⁶⁷ Obrazac koji se popunjava i prilaže kod traženja zaštitne mjere sadrži informacije o oblicima nasilja koji su se desili. Podaci iz Republike Srpske ne ukazuju na sličan trend, ali brisanje odredbe kojom se slučajevi nasilja u porodici kvalifikuju kao prekršaj može dovesti do povećanja broja izrečenih zaštitnih mjera. Bolja povezanost između slučajeva koje prijavljuje policija i formiranih predmeta u organima pravosuđa može se osigurati praksom rutinskog „označavanja“ izvještaja o nasilju u porodici kakva je praksa u

⁶⁷ Također ukazuju na to da je u većini presuda općinskih sudova izrečena uslovna osuda.

Engleskoj i Welsu.⁶⁸ Ovim pristupom, koji podrazumijeva korištenje jednostavne kontrolne liste, omogućava se naknadno evidentiranje podizanja optužnice, izricanja krivične sankcije, odnosno donošenja rješenja o prekršaju prekršajnog suda.

Dugoročno

- 3) Potrebna je strategija za otklanjanje nedostataka u obuhvatu koji su utvrđeni ovom studijom, odnosno koji se mogu aktualizirati u daljim diskusijama. Obzirom da agencije i nevladine organizacije iz različitih sektora, zajedno sa sigurnim kućama i SOS linijama, učestvuju u prikupljanju podataka, u konsultacijama o unapređenju kategorija treba se osloniti na njihovo iskustvo pružanja podrške žrtvama. Taj proces može dovesti do postizanja dogovora o definicijama koje će omogućiti da se imenuju i kvantificiraju sva iskustva pretrpljenog nasilja koja nisu na najbolji način pozicionirana u krivičnom zakonodavstvu, što je naročito slučaj sa različitim oblicima narušavanja spolnog integriteta. Konsultacije sa iskusnim praktičarima u specijalizovanim službama za pružanje podrške doprinijet će prikupljanju podataka o radnjama nasilja nad ženama koje trenutno nisu inkriminisane, a potrebno je razmotriti i uvođenje mjerne jedinice za utvrđivanje blažih i težih oblika svih osnovnih vrsta nasilja.
- 4) Država Bosna i Hercegovina, kao i Federacija BiH i Republika Srpska, trenutno primjenjuje dvotračni sistem prikupljanja podataka. Iako je ostvaren značajan napredak u razvoju sistema policijskog prijavljivanja/evidentiranja, edukacije policijskih službenika, zaključivanja sporazuma o saradnji, te uspostavi baze podataka za evidentiranje incidenata ili slučajeva, prikupljanje podataka o nasilju u porodici uglavnom nije povezano sa prikupljanjem podataka o rodno zasnovanom nasilju nad ženama. Bilo bi korisno kada bi se u datim „segmentima“ sistema za prikupljanje podataka, tj. o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici, mogao postići dogovor o zajedničkim kategorijama za vrste nasilja. Ove kategorije se trenutno najviše oslanjaju na definicije u krivičnim zakonima, ali kada se međusobno uporede, odnosno kada se uporede sa kategorijama iz istraživanja o zastupljenosti, moguće je izraditi okvir u kojem se npr. psihičko nasilje u porodičnoj sferi i psihičko nasilje izvan nje (na radnom mjestu npr.) može tabelarno prikazati, a dimenzije problema učiniti vidljivim.
- 5) Imajući u vidu razlike između entitetskih krivičnih zakona, koje su nedavno postale još izraženije, te nedostatke u obuhvatu svih oblika rodno zasnovanog nasilja, entiteti trebaju učiniti jasnim, kroz izmjene i dopune krivičnih zakona ili podzakonskih akata,

⁶⁸ „Označavanje“ podrazumijeva dodjeljivanje markera izvještaju pomoću kojeg se taj izvještaj prati kroz dalju policijsku proceduru i pravosudni postupak, što omogućava da se podaci o svim relevantnim slučajevim svrstaju pod kategoriju „slučajevi povezani sa nasiljem u porodici. Vidi

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/domesticabuseinenglandandwales/yearendingmarch2018>

pravilnika ili na drugi način, da su svi oblici rodno zasnovanog nasilja koje predviđa Istanbulska konvencija zabranjeni i kažnjivi u skladu sa zakonom. Konkretno, svaki seksualni čin bez pristanka mora biti nedvosmisleno zabranjen i kažnjen. Dosljedno i jasno uporište u krivičnom zakonodavstvu je preduslov za prikupljanje podataka koji su na neki način indikativni ili se mogu kombinovati za cijelu zemlju.

- 6) Iako femicid nije konkretno obuhvaćen oblicima nasilja u Konvenciji, podrazumijeva se da čini sastavni dio fizičkog nasilja. Ovo pitanje se tek počelo razmatrati u okviru diskusija radne grupe na visokom nivou o najboljem načinu za utvrđivanje ovih slučajeva. Pronalaženje rješenja zahtijeva postizanje dogovora o praktičnoj definiciji femicida/rodno zasnovanog ubistva žena ili djevojčica. Slučajevi ubistva povezani sa nasiljem od strane intimnog partnera mogu se uzeti kao indikator zastupljenosti femicida, ali je potrebno ubrojati i ubistva povezana sa silovanjem.

www.coe.int

Vijeće Europe je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, od kojih su 28 članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.